

စာ : သို့ပါးတို့ပုလဲ
 ငွေကောဇာဥိဥိ ငွေ
 ၅၅-၅၅ နံ နံ ငွေ

၅၅

သံဇာတိဇာသို့ပါးသန္တ
 ဗြာတဝိဇာဗာလေျငွေကောဇာဥိဥိ

ถ้อยแถลง

เอกสาร “ตุง : ศิลปพื้นบ้านล้านนา” ฉบับนี้ จัดทำขึ้นเพื่อใช้ประกอบ “นิทรรศการ ตุง” ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของโครงการวิจัยเพื่อทำนุบำรุง ศิลปวัฒนธรรมล้านนาของมหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง ด้วยระยะเวลา ประมาณ ๒ เดือน สำนักวิชาศิลปศาสตร์ได้สำรวจและรวบรวมตุงในเขตพื้นที่ จังหวัดเชียงราย เชียงใหม่ พะเยา ลำพูน แพร่ รวมทั้ง เมืองเชียงรุ่ง ประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน และเมืองเชียงตุง ประเทศพม่า สามารถได้ตุง มาจัดแสดงร่วม ๓๐๐ ชิ้น เพื่อการศึกษาและสืบสานวัฒนธรรมแห่งล้านนา

การจัดนิทรรศการตุงครั้งนี้ นับเป็นจุดเริ่มต้นและเป็นส่วนหนึ่งของ มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวงที่จะเป็นศูนย์ศึกษาวิจัยและจัดตั้งพิพิธภัณฑ์ ศิลปะและวัฒนธรรมล้านนาเพื่อเชิดชูภูมิปัญญาท้องถิ่น ตลอดจนจนความคิด ความเชื่อของคนล้านนาในประเทศไทยและในอนุภูมิภาคกลุ่มน้ำโขงที่อาศัยอยู่ ร่วมกันอย่างไร้พรมแดน

รองศาสตราจารย์ดร.วันชัย ศิริชนะ

อธิการบดี

มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง

เรื่อง	หน้า
- วัตถุประสงค์	๑
- บทนำ	๒
- ที่มาของตุ่ง	๓
- คติความเชื่อการทานตุ่ง	๔
- การจำแนกชนิดของตุ่ง	๖
- ตุ่งที่ใช้ประกอบพิธีมงคล	๘
- ตุ่งที่ใช้ประกอบพิธีอวมงคล	๒๖
- ชื่อต่างๆ (ตุ่งเล็ก)	๓๑
- ตุ่ง : การดำรงอยู่ของศิลปะและวัฒนธรรมล้านนา	๓๓

วัตถุประสงค์

การจัดนิทรรศการครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อเผยแพร่องค์ความรู้เรื่อง “ตุง” ที่ชาวล้านนาสืบสานต่อเนื่องมานับพันปีที่น่าตุงมาประกอบในพิธีกรรม ตามความเชื่อและเป็นเครื่องบูชาสักการะองค์สมเด็จพระพุทธเจ้า. นอกจากนี้ ชาวล้านนายังใช้ตุงเป็นองค์ประกอบในงานมงคลและอวมงคล ตามหลักความเชื่อและประเพณี

ตุงที่นำมาแสดงเป็นส่วนหนึ่งของโครงการวิจัยที่เปรียบเทียบข้อมูลดิบที่จะต้องศึกษาวิเคราะห์ต่อไปไม่ใช่เพียงแค่สีสันและความสวยงามภายนอกเท่านั้น แต่จะต้องเข้าใจถึงรากฐานคตินิยมของตุงแต่ละชนิด ที่แสดงออกถึงความคิด ความเชื่อ และความหมายของผู้สร้างงานศิลปะ ในแต่ละชิ้น

บทนำ

ดินแดนล้านนาเป็นพื้นที่จังหวัดทางภาคเหนือตอนบนของประเทศไทย ซึ่งประชากรภาคเหนือเรียกตนเองว่า “ชาวล้านนา” โดยมีศิลปวัฒนธรรมของตนเอง ซึ่งเป็นการสะท้อนให้เห็นวิถีชีวิต ภูมิปัญญาของชาวล้านนา

งานประดิษฐ์คิดค้นที่สะท้อนวัฒนธรรมของชาวล้านนาเป็นการสร้างสรรค์ผลงานศิลปะที่สอดใส่จิตวิญญาณแห่งความเคารพรัก และบูชาลงไปในผลงานเพื่อมอบให้แก่บุคคลอันเป็นที่เคารพรัก เพื่อใช้ในโอกาสพิเศษที่เป็นเกียรติยศ เป็นความดี ความงามของตนเอง รวมทั้งเพื่อตอบสนองความศรัทธาอันสูงสุดของชาวพุทธ โดยเฉพาะความเชื่อในการใช้วัตถุที่ดี มีคุณค่าเป็นเครื่องบูชา สักการะในงานบุญ งานกุศลต่าง ๆ ตามประเพณี

“ตุ่ง” จึงเป็นสัญลักษณ์แห่งความเคารพรัก และบูชา ที่ชาวล้านนาประดิษฐ์ขึ้นมาเพื่อเป็นเครื่องบูชา สักการะ และประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ ตามประเพณีของชาวล้านนา ซึ่งตุ่งที่ประดิษฐ์ขึ้นมานั้นก็มีรูปแบบลักษณะ การใช้งาน ตามพิธีกรรมและประเพณีที่แตกต่างกันไป

ที่มาของตุง

มนุษย์ก่อนยุคประวัติศาสตร์ จะมีความเชื่อถ้อยยึดแน่นกับเทพเจ้า ภูตผีปิศาจ และสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ธงจึงได้ถูกประดิษฐ์ขึ้นเป็นสื่อกลาง เพื่อใช้ในการติดต่อระหว่างคนกับสิ่งศักดิ์ทั้งหลายรวมทั้งระหว่างคนกับคนด้วยตนเอง

ต่อมารูปแบบของธงได้มีการพัฒนาเปลี่ยนแปลงไปตามความเชื่อดั้งเดิมของคนกลุ่มนั้น ๆ อิทธิพลทางศาสนา การเมือง และการค้าได้เข้ามามีบทบาทต่อการเปลี่ยนแปลงของธงด้วยในเรื่องความเป็นมาของตุงนั้นมีเรื่องเล่าว่า

ครั้งหนึ่ง พวกมารปีศาจได้ขึ้นไปก่อวณเวทดาบนสวรรค์ ทำให้เหล่าเทวดาตกใจกลัวเป็นอย่างมาก เจ้าแห่งสวรรค์จึงได้สร้างตุงขึ้นแล้วบอกให้พวกเทวดามองดูตุงทุกครั้ง ที่เกิดความหวาดกลัว เมื่อมองดูตุงแล้วความกล้าหาญฮึกเหิมจะเข้ามาแทน ครั้นเหล่าอสูรขึ้นมา บนสวรรค์อีก พวกเทวดาหาได้เกิดความกลัวไม่ตรงกันข้ามเมื่อมองดูตุงแล้วก็สามารถจับได้เหล่ามารร้าย จากสวรรค์ได้

ธง เป็นภาษาไทยภาคกลาง หมายถึง ผืนผ้าเป็นชิ้น มักจะเป็นรูปสี่เหลี่ยม ใช้แสดงความหมายอย่างใดอย่างหนึ่ง อาจจะมีลวดลายอยู่บนผืนผ้า นั้นมีขนาดต่าง ๆ กัน ตุง ทุง และ จ้อ เป็นภาษาพื้นเมืองของทางภาคเหนือ หมายถึง ธง เหมือนกับภาคกลาง โดยที่ตุงจะเป็นทรงสี่เหลี่ยม ในขณะที่จ้อเป็นรูปสามเหลี่ยม ตำข่อน เป็นภาษาของชาวไทยใหญ่ ในจังหวัดแม่ฮ่องสอน ส่วน ตะขุ่น นั้นเป็นภาษาพม่าใช้เรียกธงเช่นเดียวกัน

คติความเชื่อการทำงานตุ่ง

ชาวบ้านทางภาคเหนือมีคติความเชื่อเกี่ยวกับอานิสงส์ของงานตุ่ง อยู่มาซึ่งเล่าสืบต่อกันมาเป็นทอด ๆ หลายชั่วอายุคน ดังตัวอย่างมีกาเผือกคู่ หนึ่งออกไข่มา ๕ ฟอง อยู่บนต้นไม้ เมื่อเกิดลมพายุ ไข่ทั้งหมดพลัดตกลงมา ไปแต่ละแห่ง ครั้นพ่อแม่กาเผือกกลับมาไม่เห็นไข่ของพวกตน ทำให้เกิดความโศกเศร้าอย่างสุดซึ้ง จนตรอมใจตายไปอยู่บนสวรรค์ไข่ทั้งห้าใบ ต่างถูก ไก่ เต่า พญานาค โค และคนซั๊กผ้านำไปเลี้ยง จนเติบโตเป็นชายหนุ่มทั้ง ๕ คน ต่างคนต่างก็มีจิตใจอยากบวช จึงบวชจนสำเร็จได้ญาณและมาพบกันทั้งหมด โดยบังเอิญ ทั้ง ๕ องค์ มีความกตัญญูทเวทิต่อผู้ที่ให้กำเนิด จึงได้สร้างตุ่งถวาย อุทิศให้ กะกุสันธะซึ่งไก่เป็นผู้เลี้ยงก็ทำเป็นรูปไก่ โจนาคมนะทำเป็นรูปนาค กัสปะทำเป็นรูปเต่า โคตมะทำเป็นรูปวัว และอริยะเมตตริย์ทำเป็นค้อน สำหรับทุบผ้าเป็นเครื่องหมายถึง คนซั๊กผ้า เมื่อสร้างตุ่งเสร็จแล้ว ก็ทำถวายอุทิศ แต่ไปไม่ถึงผู้บิดามารดาผู้ให้กำเนิด กาเผือกจึงต้องมาบอกให้ทำประทีปเป็นรูป ดินกาจุดไปถึงจึงจะส่งอุทิศไปถึงผู้ให้กำเนิดได้ ตุ่งสมัยก่อนของชาวเหนือ จึงมีความสัมพันธ์กับพระพุทธเจ้าทั้ง ๕ องค์ การทำตุ่งถวายจึงเปรียบเสมือน ตัวแทนสักการะของการแผ่บุญกุศลความกตัญญูทเวทิต่อผู้ที่มีพระคุณ ที่ล่วงลับไปแล้ว โดยเราจะเห็นส่วนประกอบของตุ่งที่แทนความหมาย พระพุทธเจ้าทั้ง ๕ องค์ ดังนี้ หัวตุ่ง คือ ไม้ซั๊กผ้าแทนคนซั๊กผ้าหรือพระอริยะ เมตตริย์ รูปไก่และส่วนบนของตุ่งแทนไก่ หรือกุสันธะ รูปนาค คือลำตัวที่ยาว ของตุ่งและใบไฮ ลวดลายตารางเกร็ดเต่าหรือลายรูปสี่เหลี่ยมข้าวหลามตัดแทน เต่าหรือพระกัสปะ และหมากดาบ์หรือลูกกลมประดับตุ่งแทนวัวหรือโคตมะ

ผลดีในการทานตุ้ง หรืออานิสงส์ในการถวายธงปฏิภาณนี้ ปรากฏ
 ในคัมภีร์ไบเบิลานชื่อสังขยาโลก จารด้วยตัวอักษรธรรมล้านนา มีภิกษุรูปหนึ่ง
 ได้ไปเห็นไม้ตายแห่งท่อนหนึ่ง มีลักษณะยาวงามดีมาก ท่านก็นึกที่จะเอาต้นไม้
 ไปทำเป็นเสาทุงบูชาไว้ในวัดที่ท่านจำพรรษาอยู่ แต่บังเอิญท่านมีอันเป็นลม
 ปัจจุบันถึงแก่ภระณาภาพลงไปที่ ก้อนที่วิญญูณของท่านจะออกจากร่าง
 ท่านมีจิตประหวัดถึงแต่ไม้ท่อนนั้น จึงทำให้ต้องไปปฏิสนธิเป็นตุ๊กแกอาศัย
 อยู่ที่ไม้ท่อนนั้น ได้รับทุกขเวทนาเป็นเวลานาน ท่านจึงตั้งใจให้ชาวบ้าน
 ทราบว่า เวลานี้ท่านได้มาเกิดเป็นตุ๊กแกอาศัยอยู่ที่ไม้ต้นนั้น หากพวกชาวบ้าน
 มีศรัทธาอยากจะทำให้ท่านพ้นจากกองทุกข์ก็ขอให้สร้างตุ้งเหล็ก ตุ้งทอง
 ถวายทานไว้ในพระศาสนา จึงจะช่วยบันดาลให้ท่านหลุดพ้นจากกองทุกข์นี้ได้
 เมื่อชาวบ้านทราบเช่นนั้นก็สร้างตุ้งเหล็ก ตุ้งทองถวายไว้ในพระศาสนา
 พระภิกษุรูปนั้นจึงพ้นจากกองทุกข์ไปเกิดเป็นมนุษย์อีกครั้งหนึ่ง

อีกเรื่องหนึ่งซึ่งไม่ปรากฏศักราช มีความดังนี้ สิ่งหุ่ลุดต์อำมาตย์เอาทุง
 ไปบูชาพระประธานองค์ใหญ่และพระเจดีย์ศิริครันสิ้นอายุจะไปตกรก
 พระยายมราชก็แสดงตุงนั้นให้เห็นแล้วกล่าวว่า “เมื่อท่านทำบุญวันนั้น
 ท่านยังกรวดน้ำแผ่กุศลถึงเราและบัดนี้ท่านจงขึ้นไปบนสวรรค์เทอญ”

และอีกเรื่องหนึ่งเล่าว่า ยังมีนายพรานผู้หนึ่งล่าเนื้อมาตั้งแต่อายุได้ ๑๕ ปี จนถึงอายุได้ ๔๘ ปี วันหนึ่งเข้าไปเพื่อจะล่าเนื้อ บังเอิญไปถึง วัดศรีโคมคำ (จังหวัดพะเยา) ได้เห็นพระปฏิมากรองค์ใหญ่และมีการประดับตุง เป็นพุทธบูชาเมื่อยามลมพัดต้อง เกิดความสวยงามก็พึงพอใจ เป็นอย่างยิ่ง เมื่อกลับมาถึงบ้านก็จัดแจงหาผ้ามาทำตุงแล้วเอาไปบูชาพระประธานองค์ใหญ่นั้น ครั้นนายพรานผู้ที่ตายไป พระยายมราชมีทันได้พิจารณาก็เอาโยนลงนรก ในทันใดนั้น ตุงที่นายพรานเคยทำเพื่อถวายพระประธานองค์ใหญ่นั้นก็พัน เอาตัวนายพรานพันจากนรกเสีย พระยายมราชจึงพิจารณาดูแล้วก็บอกให้นายพรานขึ้นไปอยู่บนสวรรค์ ชาวเหนือจึงมีความเชื่อที่ว่า การถวายหรือ ทานตุง นั้นมีอานิสงส์หรือได้บุญอย่างมาก

การจำแนกชนิดของตุ้ง

ตุ้ง สามารถจำแนกตามการใช้งานมี ๓ ประเภท ดังนี้คือ

๑. ตุ้งที่ใช้ประกอบพิธีมงคล เป็นตุ้งที่ใช้ในงานบุญต่าง ๆ เช่น งานฉลอง งานทำบุญ ขึ้นปีใหม่ สงกรานต์ งานปอยเทศกาลต่าง ๆ เป็นต้น
๒. ตุ้งที่ใช้ประกอบพิธีอวมงคล เป็นตุ้งที่ใช้ในงานที่ไม่เป็นมงคล เช่น พิธีกรรมเกี่ยวกับความตาย งานศพ เป็นต้น
๓. ข้อต่างๆ (ตุ้งเล็ก) เป็นตุ้งรูปสามเหลี่ยมขนาดต่าง ๆ ซึ่งใช้ประกอบงานพิธีกรรมต่าง ๆ หรือใช้ร่วมกับตุ้ง

๑. ตุ้งที่ใช้ประกอบพิธีมงคล

- ตุ้งประดับ คือตุ้งที่ใช้ประดับตกแต่งสถานที่ซึ่งมีเทศกาลต่าง ๆ เช่น งานสมโภชฉลองถาวรวัตถุทางพระพุทธศาสนา เพื่อให้เกิดความสวยงาม และยังใช้เป็นเครื่องหมายนำทาง ไปสู่บริเวณงานด้วย

- ตุ้งที่ใช้ในการประกอบพิธีทางศาสนา คือ ตุ้งที่ใช้ในการประกอบการเทศน์ต่าง ๆ เช่น การเทศน์มหาชาติ เป็นต้น

- ตุ้งที่ใช้เป็นเครื่องพุทธรูชา คือ ตุ้งที่ใช้ตกแต่งสถานที่ที่มีงานสมโภชนั้นส่วนหนึ่งก็คือเป็นเครื่องพุทธรูชาด้วยเช่นกัน ด้วยถือว่าตุ้งที่ใช้ในงานมงคลก็ถือว่าเป็นสิ่งมงคลทั้งสิ้น

๑. ตุ้งที่ใช้ประกอบพิธีมงคลดังนี้

๑.๑ ตุ้งชัย ตุ้งชัย ตุ้งไชย

ลักษณะการใช้งาน

ตุ้งชัย เป็นตุ้งที่ใช้ในงานมงคลต่าง ๆ ได้แก่ งานฉลองสมโภช งานเสด็จพระราชดำเนินของกษัตริย์เข้าสู่พระนคร เมื่อมีเทศกาลต่าง ๆ เช่น งานปอยหลวง งานปอยน้อย งานปีใหม่สงกรานต์ เป็นต้น ซึ่งตุ้งชัย มีจุดประสงค์ในการใช้งานดังนี้

๑. เพื่อปรารภนาให้เป็นบุญกุศลนั้นเป็นบุญกุศลยิ่งใหญ่

๒. เพื่อสร้างความกตัญญูกตเวทิตานั้นคือ การถวายตุ้งชัยอุทิศ แต่บรรพบุรุษของตนโดยหวังใจว่า คนเหล่านั้นจะพ้นจากความทุกข์ไปเกิดในภพภูมิที่ดีมีสุขต่อไป

๓. เพื่อเป็นพุทธรูปบูชา หมายถึงการถวายตุ้งชัย คราวมีงานฉลองปอยหลวงถาวรวัตถุของวัด ศรัทธาประชาชนทั้งมวลล้วนมีความศรัทธาอยากจะถวายตุ้งชัยเป็นพุทธรูปบูชา

๔. เพื่อเป็นการบอกว่าบริเวณดังกล่าว จะมีงานฉลองสมโภชวัดนั้น จะปักตุ้งห่างกันประมาณ ๘-๑๐ เมตร เป็นแนวสองฟากถนนสู่บริเวณที่มีงาน

๕. ตุ้งชัยนี้บางแห่งใช้ร่วมขบวนแห่ด้วย

๖. เพื่อเป็นการสร้างศิลปะของท้องถิ่นข้อนี้เป็นสิ่งสำคัญยิ่งเมื่อมีงานฉลองชาวบ้านที่เป็นสตรีชาวล้านนาไทย จะทำการทอตุ้งประกวดกัน

ตำนาน / ความเชื่อ

ตามเล่าไว้ในคัมภีร์ศาสนาว่า คนถวายตุ๊ก เมื่อสิ้นชีวิตไปแล้ว ไปในนรกปรากฏว่ามีหางตุ๊กหย่อนลงไปให้เขาเกาะเกี่ยวพาขึ้นไปบนสวรรค์ ได้จึงเกิดค่านิยมทำตามกันมา นอกจากตุ๊กชัยจะใช้ในงานฉลองหรืองานปอย ตามจุดประสงค์ข้างต้นแล้วตุ๊กชัยยังนำไปใช้เพื่อ การประกาศชัยชนะต่อกิเลส ตัณหาที่อยู่ใจ และสำหรับตุ๊กชัยที่ใช้ในงานแห่พยุหยาตรา ก็เพื่อประกาศ ถึงชัยชนะให้คนทั้งหลายทั้งปวงทราบว่ามิชัยต่อข้าศึก

รูปแบบ / ลักษณะ

ตุ๊กชัยแบ่งตามวัสดุที่ใช้ประดิษฐ์ ได้ดังนี้คือ

๑. ตุ๊กชัยที่ทำจากเส้นฝ้ายหรือไหมทอสลักไม้ตอกประดับคันทอง ส่วนใหญ่จะมี ๕, ๗, ๙ และ ๑๑ ช่อง โดยทอสานไม้ตอกให้เป็นรูปต่าง ๆ เช่น รูปปราสาท รูปเจดีย์ รูปช้าง รูปม้า เป็นต้น

๒. ตุ๊กชัยที่ทำจากผ้าก็เรียกว่า “ตุ๊กผ้า” ใช้ได้ทั้งผ้าทึบและผ้าโปร่ง โดยใช้ผ้าแถบกว้างประมาณ ๘-๑๒ นิ้ว ยาวประมาณ ๓-๔ เมตร แบ่งลำตัว ออกเป็นประมาณ ๑๕ ท่อน ยาวท่อนละ ๑๒ นิ้ว มีไม้ไผ่อันเล็ก ๆ พาดขวาง ลำตัวโดยแต่ละช่องอาจจะใช้กระดาษทองตัดหรือฉลุลายต่าง ๆ เช่น ลายกนก ลายดอกไม้ เป็นต้น ติดแต่ละช่องเพื่อความสวยงาม

๓. ตุ๊กชัยที่ทำด้วยลูกปัด เรียกว่า “ตุ๊กลูกปัด” โดยเย็บผ้าเป็นกรอบ และใช้ไม้ไผ่ชั้นช่องประมาณ ๕ ช่อง แล้วนำลูกปัดร้อยด้วยด้ายมาสานร้อยใน แต่ละช่องให้เต็ม

ตำนาน / ความเชื่อ

ตามเล่าไว้ในคัมภีร์ศาสนาว่า คนถวายตุง เมื่อสิ้นชีวิตไปแล้ว
 ไปในนรกปรากฏว่ามีหางตุงหย่อนลงไปให้เขาเกาะเกี่ยวพาขึ้นไปบนสวรรค์
 ได้จึงเกิดค่านิยมทำตามกันมา นอกจากตุงชัยจะใช้ในงานฉลองหรืองานปอย
 ตามจุดประสงค์ข้างต้นแล้วตุงชัยยังนำไปใช้เพื่อ การประกาศชัยชนะต่อกิเลส
 ตัณหาที่อยู่ในใจ และสำหรับตุงชัยที่ใช้ในงานแห่พยุหยาตรา ก็เพื่อประกาศ
 ถึงชัยชนะให้คนทั้งหลายทั้งปวงทราบว่ามีชัยต่อข้าศึก

รูปแบบ / ลักษณะ

ตุงชัยแบ่งตามวัสดุที่ใช้ประดิษฐ์ ได้ดังนี้คือ

๑. ตุงชัยที่ทอจากเส้นฝ้ายหรือไหมทอสลับไม้ดอกประดับดินทอง
 ส่วนใหญ่จะมี ๕, ๗, ๙ และ ๑๑ ช่อง โดยทอสานไม้ดอกให้เป็นรูปต่าง ๆ เช่น
 รูปปราสาท รูปเจดีย์ รูปช้าง รูปม้า เป็นต้น

๒. ตุงชัยที่ทำจากผ้าก็เรียกว่า “ตุงผ้า” ใช้ได้ทั้งผ้าทึบและผ้าโปร่ง
 โดยใช้ผ้าแถบกว้างประมาณ ๘-๑๒ นิ้ว ยาวประมาณ ๓-๔ เมตร แบ่งลำตัว
 ออกเป็นประมาณ ๑๕ ท่อน ยาวท่อนละ ๑๒ นิ้ว มีไม้ไผ่อันเล็ก ๆ พาดขวาง
 ลำตัวโดยแต่ละช่องอาจจะใช้กระดาษทองตัดหรือฉลุลายต่าง ๆ เช่น ลายกนก
 ลายดอกไม้ เป็นต้น ติดแต่ละช่องเพื่อความสวยงาม

๓. ตุงชัยที่ทำด้วยลูกปัด เรียกว่า “ตุงลูกปัด” โดยเย็บผ้าเป็นกรอบ
 และใช้ไม้ไผ่ชั้นช่องประมาณ ๙ ช่อง แล้วนำลูกปัดร้อยด้วยด้ายมาสานร้อยใน
 แต่ละช่องให้เต็ม

ตำนาน / ความเชื่อ

ตามเล่าไว้ในคัมภีร์ศาสนาว่า คนถวายตุง เมื่อสิ้นชีวิตไปแล้ว ไปในนรกปรากฏว่ามีหางตุงหย่อนลงไปให้เขาเกาะเกี่ยวพาขึ้นไปบนสวรรค์ ได้จึงเกิดค่านิยมทำตามกันมา นอกจากตุงชัยจะใช้ในงานฉลองหรืองานปอย ตามจุดประสงค์ข้างต้นแล้วตุงชัยยังนำไปใช้เพื่อ การประกาศชัยชนะต่อกิเลส ตัณหาที่อยู่ใจ และสำหรับตุงชัยที่ใช้ในงานแห่พุทธยาตรา ก็เพื่อประกาศ ถึงชัยชนะให้คนทั้งหลายทั้งปวงทราบว่ามิชัยต่อข้าศึก

รูปแบบ / ลักษณะ

ตุงชัยแบ่งตามวัสดุที่ใช้ประดิษฐ์ ได้ดังนี้คือ

๑. ตุงชัยที่ทอจากเส้นฝ้ายหรือไหมทอกลับไม้ดอกประดับดินทอง ส่วนใหญ่จะมี ๕, ๗, ๙ และ ๑๑ ช่อง โดยทอสานไม้ดอกให้เป็นรูปต่าง ๆ เช่น รูปปราสาท รูปเจดีย์ รูปช้าง รูปม้า เป็นต้น

๒. ตุงชัยที่ทำจากผ้าก็เรียกว่า “ตุงผ้า” ใช้ได้ทั้งผ้าทึบและผ้าโปร่ง โดยใช้ผ้าแถบกว้างประมาณ ๘-๑๒ นิ้ว ยาวประมาณ ๓-๔ เมตร แบ่งลำตัว ออกเป็นประมาณ ๑๕ ท่อน ยาวท่อนละ ๑๒ นิ้ว มีไม้ไผ่อันเล็ก ๆ พาดขวาง ลำตัวโดยแต่ละช่องอาจจะใช้กระดาษทองตัดหรือฉลุต่าง ๆ เช่น ลายกนก ลายดอกไม้ เป็นต้น ติดแต่ละช่องเพื่อความสวยงาม

๓. ตุงชัยที่ทำด้วยลูกปัด เรียกว่า “ตุงลูกปัด” โดยเย็บผ้าเป็นกรอบ และใช้ไม้ไผ่ชั้นช่องประมาณ ๙ ช่อง แล้วนำลูกปัดร้อยด้วยด้ายมาสานร้อยใน แต่ละช่องให้เต็ม

รูปแบบ / ลักษณะ

ตุ๊กกระด้างมีลักษณะโดยแบ่งเป็นดังนี้

๑. ตุ๊กกระด้างที่ทำด้วยไม้ โดยจะแกะสลักลายบนเนื้อไม้ ได้แก่ ลายพรรณพฤกษา ลายดอกไม้ ลายสัตว์ต่าง ๆ (สัตว์ประจำปีเกิด) เป็นต้น และส่วนปลายทั้งสองด้านมักจะทำให้แหลมขนาดพอเหมาะกับเสา นอกจากนี้ ยังนิยมทาสีหรือประดับด้วยกระจกสี ตลอดจนมีการลงรักปิดทองอีกด้วย

๒. ตุ๊กกระด้างที่ทำด้วยสังกะสี หรือวัสดุโลหะ โดยจะฉลุเป็นลวดลายหรือคั่นให้พองนูนออกมาซึ่งจะเห็นเป็นลวดลายต่าง ๆ สังกะสีฉลุมักนิยมทาสีทอง สีเหลือง หรือ สีอ่อน ๆ เช่น สีชมพู สีขาว เป็นต้น ตุ๊กนอกจากนี้ยังอาจตกแต่งด้วยกระจกสีหรือลงรักปิดทองก็ได้

๓. ตุ๊กกระด้างที่ทำด้วยปูนซีเมนต์ ทำเป็นลวดลายต่าง ๆ อาจตกแต่งโดยใช้กระจกสีตัดติดเพื่อความสวยงาม

๑.๓ ตุ๊กบอก ตุ๊กระบอก

ลักษณะการใช้งาน

ใช้เป็นตุ๊กประดับอาคาร เช่น ในวิหาร โบสถ์ โดยวิธีแขวนไว้เป็นคู่ ๆ ทางซ้ายขวาของอาคาร เคยมีคณะศรีทราชาขายอำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย แห่งชุมชนนี้เหมือนกันแต่นานมาแล้ว การนำไปแห่ก็โดยการเอาผูกมัดกับเสาไม้เล็ก ๆ แห่ไปเป็นขบวน

รูปแบบ / ลักษณะ

ตุ๊กบอก หมายถึง ตุ๊กรูปกระบอกที่มีโครงอยู่ภายในทำด้วยไม้ไผ่คด เป็นวงกลม มีลักษณะเหมือนกระบอกไม้จิงเรียกว่า “ตุ๊กบอก“ ส่วนรอบ ๆ โครงไม้นั้นจะหุ้มด้วยผ้าทั้งผ้าดิบ ผ้าโปร่ง ผ้ายอก ผ้าใย หรือกระดาษก็ได้ ทำเป็นท่อน ๆ เหมือนกับตุ๊กซัย ผิดกันตรงลักษณะกลมเท่านั้นตรงข้อ มีการประดับประดาให้สวยงาม ชายด้านล่างมีการร้อยอุบะไว้ด้วย มีความยาวประมาณ ๓ , ๕ , ๑๑ ท่อน เส้นผ่าศูนย์กลางยาวประมาณ ๘ นิ้ว

๑.๔ ตุ๊กพระบด ตุ๊กพระบฏ ตุ๊กพระบต

ลักษณะการใช้งาน

ลักษณะการใช้งานของตุ๊กพระบด ใช้ประดับไว้ด้านหลังของพระประธานในโบสถ์ โดยการแขวนไว้กับผนังด้านหลังพระประธานทั้งสองข้าง เนื่องจากเป็นของที่ต้องประดับคู่กัน ดังนั้นการเอารูปพระมาแขวนไว้ต้องเป็นแบบเดียวกันและต้องมีขนาดเท่ากันอีกด้วย ถ้าจะให้สวยงามแล้ว ตุ๊กพระบดทั้งสองผืนต้องเก่าใหม่ใกล้เคียงกันด้วย นอกจากนั้นในบางพื้นที่ยังใช้ตุ๊กพระบดในงานพิธีกรรมเกี่ยวกับความเชื่อด้วย เช่นในพิธีเลี้ยงผีปู่เสะย่าเสะของชาวบ้านแม่เหิยะ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่

รูปแบบ / ลักษณะ

เป็นตุ๊กที่มีลักษณะเป็นผืนผ้าใบหรือกระดาษรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า มีขนาดต่าง ๆ ส่วนมากประมาณ ๘๐ คูณ ๑๐๐ ซม. โดยจะใช้สีวาดเป็นรูปพระพุทธรูป ส่วนมากเป็นพระพุทธรูปนูนขาประทับนั่ง กรอบทั้งสี่ด้านทำด้วยไม้เพื่อให้ตั้ง

๑.๕ ตุงช้าง

ลักษณะการใช้งาน

โอกาสที่จะปักตุงช้าง ในงานเทศกาลต่าง ๆ เช่น ปีใหม่สงกรานต์
ปอยหลวง ปอยน้อย ปอยล้อ เป็นต้น

รูปแบบ / ลักษณะ

เป็นตุงชัยชนิดหนึ่ง มีขนาดใหญ่กว่าจึงเรียกว่า ตุงช้างมีความกว้าง
ประมาณ ๒-๓ ฟุต ยาวประมาณ ๔ เมตร ทำด้วยกระดาษเป็นส่วนใหญ่
บางแห่งนำเอาดอกไม้ใ้มาทำเป็นโครงเพื่อให้คงรูปทรง การปักตุงช้าง
นั้น ต้องใช้คันตุงเป็น ไม้ไผ่อันใหญ่ ๆ ยาว ๆ เช่น ไม้สีสุกหรือไม้ซาง เป็นต้น

๑.๖ ตุงคำคิง

ลักษณะการใช้งาน

โอกาสการใช้ตุงคำคิง คือ ใช้ในการสืบชะตาคนที่ต้องการสืบชะตา
ซึ่งมักป่วยออก ๆ แอด ๆ หรือมีเหตุที่ต้องสืบชะตา เมื่อเสร็จพิธีแล้วจะนำตุง
และไม้สามขาและสิ่งอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับพิธีกรรมนี้ไปไว้ที่ต้นโพธิ์
ที่บริเวณวัด

เชื่อกันว่า ตุงคำคิงนั้นมีลักษณะเท่ากับคนที่ทานตุง ซึ่ง แทนรูป เวทนา
สัญญา สังขาร ของผู้ที่ทานตุง โดยเมื่อทานตุงแล้วจะแคล้วคลาดปลอดภัย
ผู้ที่เจ็บป่วยก็จะหาย

รูปแบบ / ลักษณะ

คำคิง แปลว่า แทนตัวเองหรือสูงเท่ากับตัวเอง (เท่ากับตัวเจ้าของตุง)
ตุงคำคิงนี้ ทำด้วยกระดาษสา แต่จะใช้กระดาษอื่นก็ได้ มีความกว้างประมาณ
๘ นิ้ว ยาวเท่ากับความสูงของเจ้าของตุง ไม่มีการประดับตกแต่งแต่อย่างใด

๑.๗ ตุงสิบสองราศี ตุงเป็ง

ลักษณะการใช้งาน

การประดับตุงสิบสองราศีนี้ นิยมใช้ปักเจดีย์ทรายในวัดร่วมกับตุงชนิดอื่น ๆ ในวันสงกรานต์หรือใช้ปักกองทรายในบริเวณที่มีพิธีทานใจบ้านหรือแปลงบ้าน (คูใจบ้านและพิธีกรรมทานใจบ้าน หรือแปลงบ้าน) การใช้ตุงสิบสองราศีนี้ เนื่องจากตุงเหล่านี้ทำขึ้นเพื่อเป็นตุงบูชาเจดีย์ทรายในวันปีใหม่สงกรานต์ จึงมักเรียก ตุงกระดาษนี้ว่า “ตุงปีใหม่”

เชื่อกันว่าจักรราศีแม้อันมีสิบสองราศี คือ ปีชวด ปีฉลู ปีขาล ปีเถาะ ปีมะโรง ปีมะเส็ง ปีมะเมีย ปีมะแม ปีวอก ปีระกา ปีจอ ปีกุน โดยมีความเชื่อกันว่าจักรราศีแม้อันมีสิบสองราศีตัวนี้เป็นตัวนามประจำปีไม่ตัวใดตัวหนึ่งว่ากันว่า เพื่อให้พ้นเคราะห์โศก โรคภัยในปีนั้น ๆ

รูปแบบ / ลักษณะ

ตุงสิบสองราศีนี้ทำด้วยกระดาษ บางคนใช้กระดาษสาหรือจะเป็นกระดาษชนิดอื่น ๆ หรือทอผ้าก็ได้ กว้างยาวประมาณ ๔-๖ นิ้ว X ๑ เมตร ตัวตุงจะมีรูปนักษัตรหรือสิบสองราศีโดยเรียงจากตัวแรกคือ หนู วัว เสือ กระต่าย งูใหญ่ (ตามคตินิยมของชาวล้านนา หมายถึง นาค สัตว์ในนินยา) งูเล็ก ม้า แพะ ถึง ไก่ หมา หมู (แต่ในคติของชาวล้านนา หมายถึง ช้าง)

๑.๘ ตุงไต้หมู ตุงไต้ข้าง ตุงพระญายอ ตุงดอกบัว ลักษณะการใช้งาน

การใช้งานตุงชนิดนี้จะผูกติดกับคันยาว ๆ ประมาณ ๑ เมตร ใช้ถือ
รวมขบวนแห่คร้วทานเข้าวัด ประดับคร้วทานหรือปักเจดีย์ทรายในวัด
ในเทศกาลสงกรานต์ บางแห่งนำไปแขวนไว้ที่ประตูบ้านและบางท้องที่
(อำเภอจุน จังหวัดพะเยา) ใช้ประดับตกแต่งปราสาทศพเพื่อความสวยงาม
โดยทำเป็นพวงใหญ่ ๆ ใช้กระดาษว่าวสีขาว - ดำ หรือ ขาว ๒ ม้วน
โดยความเชื่อว่า ตุงชนิดนี้เป็นตุงแห่งโชคลาภซึ่งเมื่อนำไปติดที่ประตูเมื่อเดิน
ผ่านออกจากบ้านก็จะให้ตุงถูกรัศมีเพื่อให้มีโชคมีลาภ ทำมาค้าขึ้น

รูปแบบ / ลักษณะ

ตุงชนิดนี้มีลักษณะเป็นพวงประดิษฐ์จากการนำกระดาษสีต่าง ๆ
อย่างน้อยแผ่นละสี่รวมกัน พับไปมาแล้วตัด เมื่อคลี่ออกและจับหงายขึ้นจะห้อย
ลงเป็นช่อพวงยาว ถ้ามีขนาดเล็ก เรียกว่า **ช่อพระญายอ** ก็มี ถ้าเป็นพวง
ขนาดใหญ่ เรียกว่า **ตุงพระญายอ** (ถ้าปาง) ส่วนทางภาคกลางเรียกว่า
สร้อยระย้า

๑.๕ ตุงเจดีย์ทราย

ลักษณะการใช้งาน

โอกาสที่จะปักตุงทราย คือเมื่อถึงเทศกาลปีใหม่ของล้านนา (วันสงกรานต์) กล่าวคือพอถึงวันเนา ชาวบ้าน หนุ่มสาว จะร่วมกันก่อเจดีย์ทราย พอถึงวันพฤหัสบดีก็นำเอาต้นไผ่ที่รีบใบออกให้เหลือแต่กิ่ง แล้วนำเอาตุงมาผูกติดกับไม้ไผ่ จากนั้นก็เอาไปปักที่เจดีย์ทรายที่ร่วมกันก่อไว้เมื่อวันก่อน การปักตุงนี้นิยมปักร่วมกับช่อน้อยด้วย บางคนก็มีดอกไม้ ธูปเทียนรวมอยู่ด้วย ซึ่งจำนวนของตุงเจดีย์ทรายที่แขวนกับไม้แขวนนั้นส่วนมากจะเท่ากับสมาชิกในครอบครัวนั้น ๆ

รูปแบบ / ลักษณะ

ตุงเจดีย์ทรายเป็นตุงที่ใช้ปักประดับที่เจดีย์ทรายในเทศกาลสงกรานต์ ทำด้วยกระดาษสีต่าง ๆ หลายสี ส่วนมากทำจากกระดาษที่ใช้ทำว่าว มีขนาดกว้างประมาณ ๓-๔ นิ้ว ยาวประมาณ ๑๒-๑๓ นิ้ว รูปร่างของตุงเจดีย์ทรายนี้มีหลายแบบ บ้างก็ทำเป็นรูปคน คือ มีหัว ลำตัว แขน ขา หรือ บางคนก็ประดิษฐ์เป็นรูปต่าง ๆ เพื่อให้เกิดความสวยงามที่ลำตัวของตุงนั้น บ้างก็ประดับตกแต่งด้วยกระดาษสีสันต่าง ๆ หรือบ้างก็ฉลุลายโดยการตัดด้วยกรรไกรก็มี

๑.๑๐ ตุงค้ำง

ลักษณะการใช้งาน

เป็นตุ่งที่ใช้ในการถวายทาน โดยมีการแยกประเภทตามสีและลักษณะการถวายทานที่ต่างกัน ตามความเชื่อ ตุงค้ำงสีขาว ใช้ถวายทานเพื่ออุทิศส่วนกุศลให้แก่ผู้ถวายทานเองในชาติหน้า และ ตุงค้ำงสีเหลืองใช้ถวายทานเพื่ออุทิศส่วนกุศลให้แก่ญาติมิตรผู้ล่วงลับไปแล้ว

รูปแบบ / ลักษณะ

ตุงค้ำงมีความกว้างประมาณ ๑ คืบเศษ ๆ ยาวประมาณ ๕ ศอก ถึง ๖ ศอก โดยมีสีขาวและสีเหลือง

๑.๑๑ ตุงตะขาบ ตุงจระเข้ ตุงนางเงือก

ลักษณะการใช้งาน

เมื่อวัดใดมีงานทอดกฐิน คณะกฐินจะใช้ ตุงตะขาบ ตุงจระเข้ ตุงนางเงือก ในการนำขบวนกฐินที่เดินทางเข้าวัด ซึ่งถ้าเห็นตุงเหล่านี้ประดับอยู่หน้าวัด แสดงว่าวัดนั้นได้มีการทอดกฐินแล้ว โดยมีเรื่องเล่าว่า การทอดกฐินนั้นได้บุญกุศลสูงมาก บรรดามนุษย์ สัตว์ต่าง ๆ อยากจะไปร่วมแต่เนื่องจากระยะทางทุรกันดารและไกล พวกตะขาบและจระเข้มักจะตายกัน สัตว์เหล่านี้จึงขอให้นำรูปพวกเขาเดินนำหน้าขบวนกฐินไปด้วยเพื่อจะได้มีบุญกุศลด้วย

รูปแบบ / ลักษณะ

มีลักษณะเป็นผ้ารูปสามเหลี่ยมผืนผ้า กว้างประมาณ ๘๐ - ๑๐๐ ซม. ยาวประมาณ ๑๕๐-๒๐๐ ซม. มีรูปตะขาบ จระเข้ นางเงือก เต่า อยู่ตรงกลาง

๑.๑๒ ตุ้งราว

ลักษณะการใช้งาน

ใช้ในงานเทศกาลต่าง ๆ เช่น วันสงกรานต์ วันเข้าพรรษา วันออกพรรษา เป็นต้น โดยแขวนติดกับเชือกโยงตามเสาของศาลาธรรม

ตามความเชื่อ ตุ้งราว จะมีลักษณะเป็นตัวคล้าย เทพเจ้า เทวดา หรือคน ซึ่งการทานตุ้งเป็นการทานแก่ผู้ที่ล่วงลับไปแล้ว โดยเชื่อว่า เทพเจ้า เทวดา จะช่วยคุ้มครอง ปกป้อง รักษา ผู้ที่ล่วงลับไปแล้ว และ รูปคน ก็จะเป็นบิรवार รับใช้ผู้ที่ล่วงลับไปแล้ว

รูปแบบ / ลักษณะ

เป็นตุ้งขนาดเล็กทำด้วยกระดาษแก้วสีต่าง ๆ โดยตัดเป็นรูป เทพเจ้า เทวดา หรือคน

๑.๑๓ ตุ้งนางผลาญ

ลักษณะการใช้งาน

ใช้เป็นเครื่องพุทธบูชา ซึ่งจะถวายในช่วงเทศกาลต่าง ๆ เช่น วันออกพรรษา วันเข้าพรรษา เป็นต้น จากตำนานในสมัยก่อนมีหญิงคนหนึ่ง ซึ่งมีฐานะยากจน เมื่อถึงเทศกาลทานตุ้ง หญิงผู้นี้ซึ่งมีฐานะยากจนไม่สามารถที่จะทำตุ้ง หรือซื้อตุ้งได้ แต่มีจิตใจที่ยึดมั่นในการที่จะทานตุ้งเพื่อเป็นกุศลผลบุญ จึงได้นำเอาเศษผ้ามาทำตุ้ง เพื่อนำมาถวายวัด

รูปแบบ / ลักษณะ

ลักษณะคล้ายกับตุ้งราว แต่จะใช้เศษผ้าตัดเป็นรูปสามเหลี่ยม โดยติดฐานของสามเหลี่ยมกับเชือกเรียงกันไปตามความยาวของเชือก

๑.๑๔ ตุงโย

ลักษณะการใช้งาน

ใช้ประดับภายในวัด จะพบเห็นมากในช่วงเทศกาลสงกรานต์

รูปแบบ / ลักษณะ

ลักษณะตุงโยยาวประมาณ ๒ - ๓ เมตร คล้ายตุงชัย แบ่งเป็นช่อง ๆ โดยจะมีรูปแบบลักษณะ ดังนี้

๑. ลักษณะคล้ายการชักโยของแมงมุม
๒. ลักษณะโดยการเว้นช่องว่างของการทอดดู ให้เหลือแต่เส้นด้ายเป็นช่อง ๆ

๑.๑๕ ตุงดิน

ลักษณะการใช้งาน

ตุงดิน ใช้ประกอบพิธีในงานเทศกาลตั้งธรรมหลวงในเดือนยี่เป็ง (พร้อมกับการลอยกระทง) งานตั้งธรรมหลวงเดือนยี่เป็ง เป็นต้น โดยการปักในกัณฑ์เทศน์หรือประดับตามอาคารที่มีเทศน์ ทศชาติกัณฑ์ “เตมิยชาดก” ทั้งนี้ คตินิยมของชาวล้านนาเชื่อกันว่าถ้ามีการเทศน์แล้วมีตุงชนิดนี้อยู่ด้วยว่ากันว่า จะได้กุศลผลบุญมากกว่าปกติทั้งพระสงฆ์และเจ้าศรัทธา

รูปแบบ / ลักษณะ

ตุงดินเป็นตุงขนาดเล็ก กว้างประมาณ ๔-๕ นิ้ว ยาวประมาณ ๑๕ นิ้ว ทำด้วยไม้กระดาก หรือกาบโปก (กาบไม้ไผ่ขนาดใหญ่)

๑.๑๖ ตุงทราย

ลักษณะการใช้งาน

ตุงทราย ใช้ประกอบพิธีในงานเทศกาลตั้งธรรมหลวงในเดือนยี่เป็ง (พร้อมกับการลอยกระทง) งานตั้งธรรมหลวงเดือนยี่เป็ง เป็นต้น โดยการปักใน กัณฑ์เทศน์หรือประดับตามอาคารที่มีเทศน์ ทศชาติกัณฑ์ “ชนกกุมารชาดก” ทั้งนี้คตินิยมของชาวล้านนาเชื่อกันว่าถ้ามีการเทศน์แล้วมีตุงชนิดนี้อยู่ด้วยว่ากันว่าจะได้กุศลผลบุญมากกว่าปกติทั้งพระสงฆ์และเจ้าศรัทธา

รูปแบบ / ลักษณะ

ตุงทราย ส่วนมากทำด้วยกระดาษ ไม้กระดาน กาบโปก มีความกว้างประมาณ ๕ นิ้ว ยาวประมาณ ๑๕ นิ้ว ตัดค้นเสร็จจะยาวประมาณ ๒๐ นิ้วเศษ

๑.๑๗ ตุงไม้

ลักษณะการใช้งาน

ตุงไม้ ใช้ประกอบพิธีในงานเทศกาลตั้งธรรมหลวงในเดือนยี่เป็ง (พร้อมกับการลอยกระทง) งานตั้งธรรมหลวงเดือนยี่เป็ง เป็นต้น โดยการปักใน กัณฑ์เทศน์หรือประดับตามอาคารที่มีเทศน์ ทศชาติกัณฑ์ “สุวรรณสามชาดก” ทั้งนี้คตินิยมของชาวล้านนาเชื่อกันว่าถ้ามีการเทศน์แล้วมีตุงชนิดนี้อยู่ด้วยว่ากันว่าจะได้กุศลผลบุญมากกว่าปกติทั้งพระสงฆ์และเจ้าศรัทธา

รูปแบบ / ลักษณะ

ลักษณะเป็นไม้กระดาน กว้างประมาณ ๔ นิ้ว ยาวไม่เกิน ๑ เมตร ตัดหรือแกะสลักลวดลายอย่างวิจิตรบรรจง แล้วรักปิดทองอร่ามสวยงามมาก เป็นของถาวร ทนทาน

๑.๑๘ ตุงจิ้น

ลักษณะการใช้งาน

ตุงจิ้น ใช้ประกอบพิธีในงานเทศกาลตั้งธรรมหลวงในเดือนยี่เป็ง (พร้อมกับการลอยกระทง) งานตั้งธรรมหลวงเดือนยี่เป็ง เป็นต้น โดยการปักใน กัณฑ์เทศน์หรือประดับตามอาคารที่มีเทศน์ ทศชาติกัณฑ์ “เนมิราชาดก” ทั้งนี้ คตินิยมของชาวล้านนาเชื่อกันว่าถ้ามีการเทศน์แล้วมีตุงชนิดนี้อยู่ด้วยว่ากันว่า จะได้กุศลผลบุญมากกว่าปกติทั้งพระสงฆ์และเจ้าศรัทธา

รูปแบบ / ลักษณะ

ตุงจิ้น คือ ตุงที่ทำจากตะกั่ว เนื่องจากทำยากและวัสดุมีราคาแพง ตุงจึงมีขนาดเล็กกว้างประมาณ ๑ นิ้ว ยาวประมาณ ๒-๓ นิ้ว

๑.๑๙ ตุงเหี้ยก

ลักษณะการใช้งาน

ตุงเหี้ยก ใช้ประกอบพิธีในงานเทศกาลตั้งธรรมหลวงในเดือนยี่เป็ง (พร้อมกับการลอยกระทง) งานตั้งธรรมหลวงเดือนยี่เป็ง เป็นต้น โดยการปักใน กัณฑ์เทศน์หรือประดับตามอาคารที่มีเทศน์ ทศชาติกัณฑ์ “มโหสถชาดก” ทั้งนี้ คตินิยมของชาวล้านนาเชื่อกันว่าถ้ามีการเทศน์แล้วมีตุงชนิดนี้อยู่ด้วยว่ากันว่า จะได้กุศลผลบุญมากกว่าปกติทั้งพระสงฆ์และเจ้าศรัทธา

รูปแบบ / ลักษณะ

เหี้ยก เป็นโลหะผสมระหว่างตะกั่วกับสังกะสีหรือเหล็กกับสังกะสีก็ได้ คนล้านนาเกือบจะลืม โลหะชนิดนี้ไปแล้วไม่ค่อยมีการพูดถึงอีก

๑.๒๐ ตุ้งเหล็ก

ลักษณะการใช้งาน

ตุ้งเหล็ก ใช้ประกอบพิธีในงานเทศกาลตั้งธรรมหลวงในเดือนยี่เป็ง (พร้อมกับการลอยกระทง) งานตั้งธรรมหลวงเดือนยี่เป็ง เป็นต้น โดยการปักใน กัณฑ์เทศน์หรือประดับตามอาคารที่มีเทศน์ ทศชาติกัณฑ์ “กัณฑ์เทศน์ชาดก” ทั้งนี้ คตินิยมของชาวล้านนาเชื่อกันว่าถ้ามีการเทศน์แล้วมีตุ้งชนิดนี้อยู่ด้วยว่ากันว่าจะได้กุศลผลบุญมากกว่าปกติทั้งพระสงฆ์และเจ้าศรัทธา

รูปแบบ / ลักษณะ

ตุ้งทำด้วยเหล็ก แต่ส่วนมากจะทำด้วยสังกะสี ส่วนคันทันทำด้วยเหล็ก เท่านั้น ขนาดกว้างประมาณ ๔-๕ นิ้ว ยาวประมาณ ๑๕-๒๐ นิ้ว

๑.๒๑ ตุ้งทอง

ลักษณะการใช้งาน

ตุ้งทอง ใช้ประกอบพิธีในงานเทศกาลตั้งธรรมหลวงในเดือนยี่เป็ง (พร้อมกับการลอยกระทง) งานตั้งธรรมหลวงเดือนยี่เป็ง เป็นต้น โดยการปักใน กัณฑ์เทศน์หรือประดับตามอาคารที่มีเทศน์ ทศชาติกัณฑ์ “จันทกุมารชาดก” ทั้งนี้คตินิยมของชาวล้านนาเชื่อกันว่าถ้ามีการเทศน์แล้วมีตุ้งชนิดนี้อยู่ด้วยว่ากันว่าจะได้กุศลผลบุญมากกว่าปกติทั้งพระสงฆ์และเจ้าศรัทธา

รูปแบบ / ลักษณะ

ลักษณะทำด้วยทองเหลืองหรือทองแดง ขนาดกว้างประมาณ ๔ นิ้ว ยาวประมาณ ๑๕-๒๐ นิ้ว

๑.๒๒ ตุงข้าวเปลือก

ลักษณะการใช้งาน

ตุงข้าวเปลือก ใช้ประกอบพิธีในงานเทศกาลตั้งธรรมหลวงในเดือนยี่เป็ง (พร้อมกับการลอยกระทง) งานตั้งธรรมหลวงเดือนยี่เป็ง เป็นต้น โดยการปักในก้นขี้เทสน์หรือประดับตามอาคารที่มีเทสน์ ทศชาติกัณฑ์ “นารถชาดก” ทั้งนี้คตินิยมของชาวล้านนาเชื่อกันว่าถ้ามีการเทสน์แล้วมีตุงชนิดนี้อยู่ด้วยว่ากันว่าจะได้กุศลผลบุญมากกว่าปกติทั้งพระสงฆ์และเจ้าศรัทธา

รูปแบบ / ลักษณะ

ตุงข้าวเปลือก ตัวตุงส่วนมากทำด้วยกระดาษ ไม้กระดานหรือกาบโปก โดยมีข้าวเปลือกติดอยู่ทั่วผืนตุงกว้างประมาณ ๔ นิ้ว ยาวประมาณ ๑๕-๒๐ นิ้ว

๑.๒๓ ตุงข้าวสาร

ลักษณะการใช้งาน

ตุงข้าวสาร ใช้ประกอบพิธีในงานเทศกาลตั้งธรรมหลวงในเดือนยี่เป็ง (พร้อมกับการลอยกระทง) งานตั้งธรรมหลวงเดือนยี่เป็ง เป็นต้น โดยการปักในก้นขี้เทสน์หรือประดับตามอาคารที่มีเทสน์ ทศชาติกัณฑ์ “วิฐูรบัณฑิตชาดก” ทั้งนี้คตินิยมของชาวล้านนาเชื่อกันว่าถ้ามีการเทสน์แล้วมีตุงชนิดนี้อยู่ด้วยว่ากันว่าจะได้กุศลผลบุญมากกว่าปกติทั้งพระสงฆ์และเจ้าศรัทธา

รูปแบบ / ลักษณะ

ตุงข้าวสาร ส่วนมากทำด้วยกระดาษ แผ่นไม้ กระดาน กาบโปก โดยข้าวสารติดอยู่ทั่วผืนตุง ขนาดกว้างประมาณ ๔-๕ นิ้ว ยาวประมาณ ๑๕-๒๐ นิ้ว ติดกับคัน

๑.๒๔ ตุงเงิน

ลักษณะการใช้งาน

ตุงเงิน ใช้ประกอบพิธีในงานเทศกาลตั้งธรรมหลวงในเดือนยี่เป็ง (พร้อมกับการลอยกระทง) งานตั้งธรรมหลวงเดือนยี่เป็ง เป็นต้น โดยการปักใน กัณฑ์เทศน์หรือประดับตามอาคารที่มีเทศน์ ทศชาติกัณฑ์ “เวสสันดรชาดก” ทั้งนี้คตินิยมของชาวล้านนาเชื่อกันว่าถ้ามีการเทศน์แล้วมีตุงชนิดนี้อยู่ด้วยว่ากันว่าจะได้กุศลผลบุญมากกว่าปกติทั้งพระสงฆ์และเจ้าศรัทธา

รูปแบบ / ลักษณะ

ตุงเงิน ทำด้วยเงิน โดยมีความกว้าง ประมาณ ๔ นิ้ว ยาวประมาณ ๑๕ นิ้ว ติดกันตุงด้วยเงินเช่นกัน มีการสลักกลดลายบนหัวตุงด้วย

๑.๒๖ ตุงคำ (คำ หมายถึง ทองคำ)

ลักษณะการใช้งาน

ตุงคำ ใช้ประกอบพิธีในงานเทศกาลตั้งธรรมหลวงในเดือนยี่เป็ง (พร้อมกับการลอยกระทง) งานตั้งธรรมหลวงเดือนยี่เป็ง เป็นต้น โดยการปักใน กัณฑ์เทศน์หรือประดับตามอาคารที่มีเทศน์ ทศชาติกัณฑ์ “สิทธิตถะชาดก” ทั้งนี้คตินิยมของชาวล้านนาเชื่อกันว่าถ้ามีการเทศน์แล้วมีตุงชนิดนี้อยู่ด้วยว่ากันว่าจะได้กุศลผลบุญมากกว่าปกติทั้งพระสงฆ์และเจ้าศรัทธา

รูปแบบ / ลักษณะ

ตุงทอง ทำด้วยทองคำ กว้างประมาณ ๔ นิ้ว ยาวประมาณ ๑๕ นิ้ว

๑.๒๓ ตุงชาววา (ยี่สิบวา) หรือ ตุงพันวา

ลักษณะการใช้งาน

ใช้ตกแต่งสถานที่ในงานสมโภช หรือใช้เป็นเครื่องพุทธบูชา เนื่องจากเป็นตุงที่ใหญ่และยาวมากจึงใช้ประดับไว้ได้อาคาร เช่น โบสถ์ วิหาร โดยการพาดไปตามซื่อ หรือตอกด้วยตะปูโยงไปมาภายในร่มอาคารบางแห่ง ใช้เข้าร่วมในขบวนแห่เหมือนกัน โดยการเอาตุงนี้เหยียดออกแล้วถือเดินเป็นแถว

รูปแบบ / ลักษณะ

เป็นตุงที่ยาวที่สุดของล้านนา คือ ยาวประมาณยี่สิบวา ทำด้วยผ้าทึบหรือผ้าโปร่งหรือมีการทอเฉพาะตรงซื่อที่สอดไม้ ตรงกลางไม่มีการทอเรียกตุงชนิดนี้ว่า ตุงโย แต่บางครั้งยาว เพียงสิบวาเศษ ๆ ก็เรียกว่า ตุงชาววาเหมือนกัน เนื่องจากความยาวผิปกตินี้เองมีความกว้างประมาณ ๑๒-๑๕ นิ้ว แบ่งออกเป็นท่อนด้วยท่อนไม้อันเล็ก ๆ พาดขวาง ยาวท่อนละประมาณ ๑๒-๑๕ นิ้ว ตรงซื่อท่อนนั้นมีการประดับด้วยดอกไม้กระดาษให้สวยงาม ตรงชายด้านล่างสุดทำเป็นสี่เหลี่ยมหรือสามเหลี่ยมก็ได้ด้วยอุบะให้สวยงาม

๑.๒๔ ตุงส้มโอ (ตุงปะโอ)

ลักษณะการใช้งาน

ตุงส้มโอเป็นตุงที่ใช้ประดับในวิหาร โดยแขวนไว้ข้างพระประธาน เพื่อความสวยงาม

รูปแบบ/ลักษณะ

เป็นตุงยาวประมาณ ๑ - ๑.๕ เมตร มีเชือกเส้นเดียวผูกตรงกลางท่อนไม้ไผ่ติดกระดาษทองและร้อยด้วยแผ่นกระดาษทองเล็ก ๆ ตรงกลางของตุงมีลูกบอลกลม ๆ พันด้วยด้ายสีแดงโดยรอบคู่คล้ายส้มโอ

๑.๒๕ ตุงวงช้าง

ลักษณะการใช้งาน

ใช้ประดับตกแต่งวัดในเทศกาลต่าง ๆ เช่น วันสงกรานต์
วันออกพรรษา วันเข้าพรรษา ตามความเชื่อของชาวไทยคือโดยจะถวายตุง
๒ ลักษณะ คือ ตุงวงช้างสีขาว ผู้ทานจะต้องเป็นหญิงสาวอายุ ๑๕ ปี ขึ้นไปจน
ถึงแต่งงาน และเมื่อแต่งงานแล้วก็จะใช้ตุงวงช้างหลากหลายสี

รูปแบบ / ลักษณะ

ตุงวงช้างสีขาวจะใช้ผ้าดิบสีขาว ส่วนตุงวงช้างสำหรับผู้ที่ตั้งงาน
แล้วก็จะใช้หลากหลายสีส้น เช่น ลูกปัด ผ้าสีต่าง ๆ โดยตุงวงช้างมีลักษณะยาว
๒-๕ เมตร ส่วนบนของตุง กว้างประมาณ ๑ ฟุต และจะลดความกว้าง
ลงมาเรื่อย ๆ จนถึงปลายตุง คล้ายรูปสามเหลี่ยม โดยมีไม้ไผ่คั่นเป็นช่อง ๆ
ห่างกันประมาณ ๑-๒ ฟุต ส่วนปลายตุงจะนำเอาผ้ามาเย็บรูปคล้ายจุกช้าง
และยึดหนุนติดกับตุง

๑.๓๐ ตุงเข็ม

ลักษณะการใช้งาน

เพื่อเป็นพุทธานุชาและถวายเป็นพุทธานุชาปัจจัยสี่ ความเชื่อที่ว่า การถวายตุง
เข็ม เพื่อจะช่วยให้สามารถต่ออายุให้ยืนยาว หรือเป็นการต่อชะตาชีวิต
ของผู้ถวายตุงนั่นเอง

รูปแบบ / ลักษณะ

ตุงเข็มมีลักษณะยาวประมาณ ๒-๓ เมตร กว้างประมาณ ๒๐ ซม.
โดยจะเย็บผ้าเป็นกรอบ แบ่งช่อง ส่วนใหญ่มี ๕ ช่อง ในระหว่างช่องจะผูกตุ้งติ้ง
ที่ร้อยด้วยเข็มและลูกปัด ช่องละ ๕ เล่ม

๒. ตุ้งที่ใช้ประกอบพิธีอวมงคล

๒.๑ ตุ้งสามหาง

ลักษณะการใช้งาน

ตุ้ง ๓ หางจะใช้แขวนกับไม้คันทุงซึ่งยาวประมาณ ๑๕๐ ซม. ปักไว้ใกล้กับโลงศพในขณะที่เคลื่อนศพไปป่าช้านั้นจะให้คนแบกตุ้ง ๓ หางนำทางไปก่อน โดยห้ามไม่ให้หันหน้ากลับไปดูข้างหลัง เมื่อไปถึงป่าช้าจะปักไว้ใกล้เชิงตะกอน ซึ่งในปัจจุบันบางท้องถิ่นจะใช้รถบรรทุกศพไปสุสาน เพราะการจูงศพไปตามท้องถนนไม่สะดวกด้วยประการทั้งปวง ก็จะใช้ตุ้งสามหางผูกติดรถ หรือติดกับตัวประสาทก็มีเมื่อถึงสุสานแล้วจะนำไปปักไว้ให้ชิดกับเมรุที่จะเผาศพ

ซึ่งตุ้งชนิดนี้เป็นเครื่องแสดงให้คนที่พบเห็นทราบว่าเป็นศพกำลังจะผ่านมาทางนี้ เพื่อจะได้บอกให้เด็ก ๆ วิ่งเข้าไปหลบอยู่ในบ้าน พร้อมกับเอาจี๊เต้าไปโรยประตูหน้าบ้านเพื่อไม่ให้ผีเข้าบ้านนั่นเอง บางพวก เช่น พวกไสยศาสตร์ และนักเล่นโถงเชือกกันว่าเมื่อเอาหางตุ้งหางกลางมาลงฝ้ายนต์ไว้กับตัวจะทำให้หญิงสาวหลงใหลในตัวผู้มัน และยันต์ดังกล่าวเมื่อเอาไปเช็ดหัวให้หน้าแก่โถงเชือก โถงเชือกนั้นจะชนแก่อาชนะคู่ชนได้อย่างง่ายดาย

ตำนาน / ความเชื่อ

เหตุที่ต้องทำตุงนี้เป็นสามหาง มีท่านผู้รู้หลายท่านให้เหตุผลสามหางในแง่ของธรรมชาติ เช่น หมายถึง กุศลมูล ๓ บ้าง อกุศลมูล ๓ บ้าง หมายถึง วัฏจักร ๓ คือกิเลส กรรมและวิบากหรือแทนสังขารของมนุษย์ที่เดินทางไปสู่ความตายทุกวันบ้าง เพื่อเป็นการแสดงให้คนมาร่วมงานนั้นรู้ว่าชีวิตคนเรานั้นเป็นอนิจจัง ทุกขัง อนัตตา คือชีวิตคนเรานั้นไม่เที่ยงแท้แน่นอนเหมือนกับหางสามหางของตุง

แต่ความหมายที่แท้จริงที่รู้และเข้าใจของคนในสมัยโบราณมีเป็นอย่างไรยังไม่ทราบแน่ชัด ในส่วนคติความเชื่อนั้น คนล้านนาถือกันว่าผู้ตายมีเครื่องนำทางไปสู่สวรรค์

รูปแบบ / ลักษณะ

ตุงสามหางนี้มีรูปลักษณ์กับคน จากเอวลงไปแยกออกเป็น ๓ แฉก เรียกกันว่า ๓ หาง ตัดด้วยกระดาษสาหรือผ้าขาว ความกว้างประมาณ ๓๕ ซม. ยาวประมาณ ๑๐๐ ซม. (ตุงที่ไม่มีแขนใช้กับคนธรรมดาสามัญชน แต่ถ้ามีแขนใช้กับพระบรมวงศานุวงศ์)

ตุงชนิดนี้บางทีเรียกว่า ตุงอ่องแอ่ง และบางท้องถิ่น (อำเภอจุน จังหวัดพะเยา) ทำเป็นตุง สามหางขนาดเล็ก กว้างประมาณ ๑ คืบ ยาวประมาณ ๒ ศอก ใช้ทั้งหมด ๔ ตัว

ตำนาน / ความเชื่อ

เหตุที่ต้องทำตุงนี้เป็นสามหาง มีท่านผู้รู้หลายท่านให้เหตุผลสามหางในแง่ของธรรมะ เช่น หมายถึง กุศลมูล ๓ บ้าง อกุศลมูล ๓ บ้าง หมายถึง วิญญาณ ๓ คือกิเลส กรรมและวิบากหรือแทนสังขารของมนุษย์ที่เดินทางไปสู่ความตายทุกวันบ้าง เพื่อเป็นการแสดงให้คนมาร่วมงานนั้นรู้ว่าชีวิตคนเรานั้นเป็นอนิจจัง ทุกขัง อนัตตา คือชีวิตคนเรานั้นไม่เที่ยงแท้แน่นอนเหมือนกับหางสามหางของตุง

แต่ความหมายที่แท้จริงที่รู้และเข้าใจของคนในสมัยโบราณมีเป็นอย่างไรรังไม่ทราบแน่ชัด ในส่วนคติความเชื่อนั้น คนล้านนาถือกันว่าผู้ตายมีเครื่องนำทางไปสู่สวรรค์

รูปแบบ / ลักษณะ

ตุงสามหางนี้มีรูปคล้ายกับคน จากเอวลงไปแยกออกเป็น ๓ แฉกเรียกกันว่า ๓ หาง ตัดด้วยกระดาษสาหรือผ้าขาว ความกว้างประมาณ ๑๕ ซม. ยาวประมาณ ๑๐๐ ซม. (ตุงที่ไม่มีแขนใช้กับคนธรรมดาสามัญชน แต่ถ้ามีแขนใช้กับพระบรมวงศานุวงศ์)

ตุงชนิดนี้บางที่เรียกว่า ตุงอ่องอ่อง และบางท้องถิ่น (อำเภอจุน จังหวัดพะเยา) ทำเป็นตุง สามหางขนาดเล็ก กว้างประมาณ ๑ คืบ ยาวประมาณ ๒ ศอก ใช้ทั้งหมด ๔ ตัว

๒.๒ ตุงแดง , ตุงผีตายโหง , ตุงค้ำแดง

ลักษณะการใช้งาน

ใช้ในพิธีสูตรถอนศพที่ตายผิดปกติ เช่น ตายเพราะอุบัติเหตุต่าง ๆ จะใช้ตุงปักไว้ตรงบริเวณที่ตาย ก่อเจดีย์ทรายเท่ากับอายุของผู้ตาย ปักช่อน้อยบนเจดีย์ทรายให้ครบ เมื่อเห็นตุงแดงและก่อทรายช่อน้อย ณ จุดใด ก็แสดงว่าบริเวณดังกล่าวมีคนตายอย่างไม่ดีไม่งามหรือตายโหง

เชื่อว่าบริเวณที่มีการตายแบบไม่ธรรมดาคงขึ้น เช่น อุบัติเหตุทางรถยนต์ จมน้ำตาย ชาวบ้านเชื่อว่าเป็นบริเวณอาถรรพ์ ซึ่งถ้าไม่ปักตุงแดงไว้ วิญญาณผู้ตายจะไม่สามารถไปสุคติไปเกิดได้จนกว่าจะมีคนมาตายตรงนั้นแทนที่

รูปแบบ / ลักษณะ

ลักษณะคล้ายกับตุงชัย เป็นตุงสีแดง มีความกว้างประมาณ ๑ คืบและยาวตั้งแต่ ๓๐ ซม. จนถึง ๒ เมตร มักทำให้มีหัวและหางแหลม

๒.๑ ตุงเหล็ก , ตุงทอง

ลักษณะการใช้งาน

ใช้วางไว้บนโลงศพ เมื่อเสร็จพิธีแล้วชาวบ้านมักนำมาไว้ที่วัดตามฐานชุกชี เมื่อจำเป็นต้องใช้งานอีก ก็นำมาใช้โดยไม่ต้องทำขึ้นใหม่

รูปแบบ / ลักษณะ

ทำด้วยแผ่นสังกะสีหรือแผ่นทองเหลืองขนาดเล็ก ๆ ยาวประมาณ ๑ คืบ กว้างประมาณ ๒ นิ้ว มีคันตุงทำจากเส้นลวดหรือไม้ไผ่ก็ได้ ส่วนมากจะทำอย่างละ ๑๐๘ อัน มักติดเป็นพวงโดยทำฐานตั้งไว้

๓. จ้อ (ตุ้งเหล็ก ๆ สั้น)

๓.๑ จ้อข้าง

ลักษณะการใช้งาน

เป็นเครื่องตุ้งชนิดหนึ่งของชาวล้านนาที่ใช้เพื่อเป็นพิธีสักการะ โดยปักกับตุ้งชัยในงานปอยหลวง รวมทั้งเป็นเครื่องแห่ในขบวนแห่ต่าง ๆ เช่น การแห่พยุหยาตราของเจ้าเมือง งานแห่ครัวทาน งานแห่ขบวนเกียรติยศ ฯลฯ

รูปแบบ / ลักษณะ

เป็นตุ้งสามเหลี่ยมขนาดใหญ่ กว้างประมาณ ๘๐ ซม. ยาวประมาณ ๒๐๐ ซม. ทำด้วยผ้าแพรสีต่าง ๆ ปักดิน ตัดกระดาษเป็นรูปติด หรือ ใช้สีเขียน ลวดลายให้สวยงาม

๓.๒ จ้อน้อย

ลักษณะการใช้งาน

ใช้ปักเจดีย์ทรายในเทศกาลสงกรานต์ใช้ในการสะเดาะเคราะห์ การสืบชะตา การขึ้นท้าว ทั้งสี่ และการถวายพุทธบูชา

รูปแบบ / ลักษณะ

เป็นตุ้งกระดาษขนาดเล็ก เป็นสี่ต่าง ๆ เป็นรูปสามเหลี่ยม กว้างประมาณ ๒ นิ้ว ยาวประมาณ ๔ นิ้ว ติดกับคันที่ทำด้วยก้านมะพร้าว คันยาวประมาณไม่เกิน ๘ นิ้ว ส่วนใหญ่จะมัดรวมกันเป็นมัด ๆ มัดละ ๑๐ อัน

๓.๓ จักร้อยแปด

ลักษณะการใช้งาน

ใช้ในการประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ เช่น การสืบชะตา การถวายเจดีย์
ทราย ๑๐๘ การทำพิธีบูชานพเคราะห์ ซึ่งผู้ประกอบพิธีจะทำจำนวน ๑๐๘
เพื่อเป็นตอบแทนคุณพระพุทธเจ้า จำนวน ๕๖ ข้อย คุณพระธรรม
จำนวน ๓๘ ข้อย คุณพระสงฆ์ จำนวน ๑๔ ข้อย ซึ่งถ้ารวมกันแล้วเท่ากับ ๑๐๘

รูปแบบ / ลักษณะ

เป็นจ้อรูปสามเหลี่ยมเล็ก ๆ จำนวน ๑๐๘ อัน

๓.๔ จัอนำทาน

ลักษณะการใช้งาน

ใช้เป็นเครื่องไทยทานหรือปักบนพ่อนหญ้าพร้อมธนบัตร
ในการแห่ขบวนงานพิธีต่าง ๆ เช่น ผ้าป่า กรฐิน ปอยหลวง

รูปแบบ / ลักษณะ

เป็นตุ้งสามเหลี่ยมต่าง ๆ ขนาดกว้างประมาณ ๑๐ - ๑๕ ซม.
ยาว ๒๕ - ๓๕ ซม. ปักอยู่บนพ่อนหญ้าที่มีดรวมกันเป็นต้น

ตุง : การดำรงอยู่ของศิลปะและวัฒนธรรม

ตุง ถือได้ว่าเป็นสิ่งที่มีความสำคัญต่อวิถีชีวิตของชาวล้านนา ชาวล้านนาได้ถ่ายทอดความรู้สึกรักคิด และความเชื่อที่มีต่อพระพุทธศาสนา ไว้ในตุง แต่ละผืนอย่างมีชีวิต ประกอบด้วยภูมิปัญญา อันสะท้อนถึงวิถีชีวิตของชาวล้านนา ในสมัยก่อนตุงจึงเป็นสัญลักษณ์ที่มาจากความเชื่อทางพระพุทธศาสนาของชาวล้านนา โดยนำตุงมาใช้เป็นเครื่องสักการะ บูชาในพิธีกรรมต่าง ๆ แต่จากความมั่งคั่งของตุง ทำให้วัตถุประสงค์การนำตุงมาใช้ประโยชน์ในปัจจุบันนี้ จึงได้เปลี่ยนแปลงไป มีการนำตุงมาใช้ในการตกแต่งสถานที่ต่าง ๆ เพื่อเพิ่มความสวย หรืออาจใช้เพื่อเป็นเกียรติแก่สถานที่ รวมทั้งนำมาประดับริ้วขบวนในงานพิธีต่าง ๆ เช่น ขบวนพาเหรด ขบวนแห่ งานเทศกาล ต่าง ๆ เช่น งานบุปผาชาติ งานฤดูหนาว ซึ่งอาจส่งผลให้การทำตุงในปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงไปตามสมัยนิยม และมุ่งการผลิตเพื่อการจำหน่ายตามความต้องการของตลาด

จากการศึกษาวิจัยเรื่อง ตุ้ง : การดำรงอยู่ของศิลปะและวัฒนธรรม
ล้านนา จากการสำรวจและสอบถามเกี่ยวกับผู้ที่เกี่ยวข้องกับการประกอบอาชีพ
และถ่ายทอดความรู้เรื่องการทำตุ้ง สามารถรวบรวมรายชื่อและที่อยู่ดังนี้

๑. นายธงชัย บุญเจริญ ๕ หมู่ที่ ๗ ต.รอบเวียง อ.เมือง จ.เชียงราย
๒. นางบัวกิติ์ พูวัน ๔๖๕ หมู่ที่ ๕ ต.ศรีดอนมูล อ.เชียงแสน
จ.เชียงราย โทรศัพท์ (๐๕๓) ๕๕๕๕๐๗ ประเภทตุ้งที่ทำ คือ ตุ้งผ้า
๓. นางแสงฟอง ธิยะวงศ์ ๘/๑๐๕ ต.แม่สาย อ.แม่สาย จ.เชียงราย
โทรศัพท์ ๐๑-๒๘๗๑๕๔๒ ประเภทตุ้งที่ทำ คือ ตุ้งลูกปิดและ
ตุ้งใย
๔. กลุ่มทอผ้าบ้านหาดบ้าย หมู่ที่ ๑ ต.ริมโขง อ.เชียงของ จ.เชียงราย
โดยมี นางสาวดี ธิยะระ ประธานกลุ่ม ๘๔/๑ บ้านหาดบ้าย
หมู่ที่ ๑ ต.ริมโขง อ.เชียงของ จ.เชียงราย โทรศัพท์
๐๑-๗๕๖๔๔๐๐, ๐๑-๒๘๗๑๕๕๕ ประเภทตุ้งที่ทำ คือ
ตุ้งผ้าทอไทลื้อ
๕. กลุ่มสตรีทอผ้าศรีดอนชัย บ้านศรีดอนชัย ต.ศรีดอนชัย อ.เชียงของ
จ.เชียงราย โทรศัพท์ (๐๕๓) ๕๗๑๔๐ ประเภทตุ้งที่ทำ คือ
ตุ้งผ้าทอไทลื้อ
๖. ศูนย์ทอผ้าพื้นเมือง บ้านสันหลวงใต้ ต.จอมสวรรค์ อ.แม่จัน
จ.เชียงราย โทรศัพท์ (๐๕๓) ๖๕๓๔๕๐ ประเภทตุ้งที่ทำ คือ
ตุ้งผ้าทอไทลื้อ (ยอง)

๗. กลุ่มสตรีทอผ้าบ้านท่าข้าม ต.ศรีดอนชัย อ.เชียงของ จ.เชียงราย
ประเภทตุ่งที่ทำ คือ ตุ่งผ้าทอไทลื้อ
๘. ศูนย์ทอผ้าบ้านหย่วน หมู่ที่ ๓ ต.หย่วน อ.เชียงคำ จ.พะเยา
๙. กลุ่มสตรีทอผ้าบ้านทุ่งมอก หมู่ที่ ๒ ต.น้ำแวน อ.เชียงคำ จ.พะเยา
๑๐. นางคำใบ แสงศรีจันทร์ ๗๕ หมู่ที่ ๑๑ บ้านฝิ่งแวน ต.น้ำแวน อ.
เชียงคำ จ.พะเยา
๑๑. นางสม สมฤทธิ ๓๒ หมู่ที่ ๓ ต.เชียงบาน อ.เชียงคำ จ.พะเยา
โทรศัพท์ (๐๕๔) ๔๑๕๔๐๐